

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:15, Haziran 2018, s. 60-78

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gül HÜSEYİNKLİOĞLU

Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü,

huseyniklioglu23@gmail.com

KARAMAN BEYLERBEYLİĞİ KONAR-GÖÇERLERİNDE YAYLAK- KIŞLAK HAYATI*

Özet

Osmanlı Devleti'ndeki göçebe grupların hayat tarzının en belirgin özelliği, hayvanlarıyla beraber yaptıkları mevsimsel yolculuktur. Bu hayat tarzıyla göçebeler, yerleşik halktan ayrılırdı. Yapılan göçün amacı hayvanları otlatmaktı. Bu nedenle yaylak – kışlak adı verilen mekânlar arası bir göç gerçekleştirirlerdi. Bu iki mekân arasındaki göç olayı coğrafyaya göre farklılık arz ederdi. Karaman Beylerbeyliği coğrafyasında bu göç bazen dört aşamada gerçekleşirdi. Bu aşamalar yaylak, kışlak ile yazlak ve güzlek adı verilen ara dönemlerden oluşmaktaydı. Karaman konar-göçerlerine bu yaylak ve kışlak mekânları genellikle yurt olarak kaydedilmiştir. Dolayısıyla yaylak ve kışlak mekânlarıyla alakalı olarak konar-göçerlerin birbirleriyle çatışma yaşaması engellenmiş olmalıdır. Bu bölgede konar-göçerlerin bazıları yerleşik yaşama daha yakın bir göçebelik benimsemişlerdir. Hayvancılığın dışında ziraat yapan bu grupların sahip olduğu mezzarlar da bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Karaman beylerbeyliği, konar-göçer, yaylak, kışlak.

---

* Bu çalışma Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında 2008 yılında tamamlanan "Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

KIŞLAK- YAYLAK PLACES LIFE STYLE IN KARAMAN PROVINCE'S NOMADS

Abstract

The most distinctive feature of the lifestyle of nomadic groups in the Ottoman State was seasonal journey with their animals. By this way of life, the nomads would be separated from the inhabitants. The purpose of the migration was to graze the animals. For this reason, they would migrated between the places called the yaylak-kışlak. The migration between these two places was different in terms of geography. This migration in Karaman Province's geography sometimes took place in four stages. These stages were called yazlak-güzlek as interregnum periods and yaylak-kışlak as main periods. These yaylak and kışlak places were usually registered as a country to Karaman nomads. Therefore, it had to be avoided the conflicts among nomads about the yaylak and kışlak places. Some of the migrants in this region adopted a nomadism closer to a permanent settlement. These nomadic groups who were interested not only in stockbreeding but also agriculture had some fields as well.

Keywords: Ottoman State, Karaman province, nomads, kışlak, yaylak.

Giriş

Orta Asya Türklerinin tarihte göçebe bir hayat tarzına sahip olduğu bilinmektedir. Bu göçebe hayat, hayvancılıkla uğraşan kişilerin yazları hayvanlarını otlattıkları yüksek rakımlı yerler yani yaylaklar ile kışın hayvanlarını mevsimin sertliğinden koruyacak kışlak alanları arasında yaptıkları düzenli göçlerine dayanmaktadır. Türkler, bu geleneksel hayat tarzlarını Anadolu'ya da taşımışlardır. Türklerde yaylak ve kışlak kelimeleri birbirini tamamlayan kavramlardır. Bu iki kavram her zaman, Türklerin günlük hayatlarının vazgeçilmez unsurları olmuş ve kuşaktan kuşağa devam etmiştir. Günümüzde dahi Orta Asya'da yaşayan Türklerin konar-göçer olarak yaşadıkları bilinmektedir. Kırgızlar, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında üç veya üç buçuk ay yaylaya çıkarlardı. Özbekler de bahar ve yaz aylarında koyunlarını yaylaklarına götürürler, güz ve kış mevsiminde ise kışlaklarına döner, hayvanlarını da kışlakların yakınlarında bulunan ağaçlarda tutarlardı¹.

Günümüzde bu yaşam tarzı sadece Orta Asya'da sürdürülmektedir. Bugün Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde de özellikle güney kesimlerinde bu yaşamın izleri görülmektedir. Ayrıca Batı Akdeniz'de Isparta, Alanya, Fethiye, Serik ve Manavgat civarlarında bazı grupların konar-göçer hayat tarzını devam ettirdikleri bilinmektedir².

---

¹ Faruk Söylemez, Osmanlı Devletinde Aşiret Yönetimi-Rişvan Aşireti Örneği-, İstanbul 2007, s. 203; Mehmet Eröz, Yörükler, İstanbul 1991, s. 75-84; Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş I, Ankara 1978, s. 2-3.

² Günümüzde bulunan konar-göçerler için bkz. Musa Seyirci, Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri, İstanbul 2000, s.203; Marcel Bazin, "Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti", (Çeviren: Hamdi Kara), A. Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 3, Ankara 1995, s.326; İbrahim

Osmanlı Devleti'nde hayvanlarıyla beraber yaylak ve kışlak arasında göç eden konar-göçer grupları, şehir ve köylülerden ayıran en önemli özellik sürdürdükleri bu hayat tarzlarıdır. Göçebe unsurlar genellikle yaylak ve kışlak arasında göç etmektedirler. Bazı konar-göçerler, bu hayat tarzlarını kışlak ile yaylak olarak iki aşamada değil dört aşamada gerçekleştirmişlerdir. Yaylak ve kışlak dışındaki diğer iki aşama yazlak ve güzlek olarak adlandırılmıştır³.

Karaman Beylerbeyliği'nde konar-göçerlerin yaylak-kışlak hayatını şekillendiren en önemli faktör, coğrafyadır. Akdeniz ikliminin hâkim olduğu deniz seviyesinden 1000-1500 m. ye kadar olan yerlerde, genellikle, kışın bitki örtüsü ve buna dayanan hayvancılık ve ayrıca tahıl ziraatı en canlı devresini yaşar. Yağışların kesildiği, kuraklıkla beraber sıcakların hüküm sürdüğü yaz devresinde ise 1500 m. ye kadar olan sahada step karakterindeki bitki örtüsü kurur ve tahıl ürünleri de olgunlaşmaya başlar. Bu andan itibaren Akdeniz iklim bölgesinin bu bölümünde şartlar oldukça kötüleşir. Buna karşılık, 1000-1500 m. nin üzerinde kalan dağlık sahalar kışın karlar altında bulunduğu ve ısı şartları da bazı türlere ait zirai faaliyetleri kısıtlamış olduğundan bu bölümde kış ölü devre özelliği gösterir. Bahar başında karların erimesi, step karakterli ot örtüsünün her yeri kaplamasıyla bu bölüm, alt bölümün aksine faal devreye girer. Dolayısıyla bu iki saha arasındaki iklim farklılıkları yıl içerisinde birbirini tamamlayan bir bütünlük arz eder⁴. Bu da yaylak ve kışlak hayatının şekillenmesinde önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerlerin, yayla ve kışlak hayatları hakkında kanûnnâmelerde bir takım bilgiler mevcuttur. 1518 tarihli Karaman Kanûnnâmesi'nde "*Livâ-i İçil'in re'âyâsı kışın sâhile inüb yazın yaylaklarına çıkarlarmış. Kadîmden korunub otağı resmi alınugelmış yaylaklar ki defter-i kadimde mestûr anlardan mâ'adâki bazı haymane yurdudur...*" kaydı⁵ ile 1518 yılına ait Genel Karaman Kanûnnâmesi'nde de yer alan "*Livâ-i İçil'in re'âyâsı, eyyâm-ı şitâda sevâhile inüb ve eyyâm-ı sayfda yaylaklara çıkarlar imiş*" kaydı Gülnar, Selendi, Anamur, Karataş, Mud ve Silifke'deki halkın kış mevsiminde sahil kenarlarında ve yaz mevsiminde dağlara çıkarak yayladıklarını göstermektedir. Yine bu kanûnnâmede İçil'in Yörük Taifesi, Turgud, Eskiil, Bayburd'daki Atçeken kabileleri, Bozdoğan ve diğer bazı konar-göçerlerin dağınık olarak çeşitli yerlerde bulunduğu belirtilmektedir⁶.

Davutluoğlu, "Güneyde Folklor Araştırması: Çukurova'da Bozdoğan Yörük Aşireti", Erciyes, S. 93, Kayseri 1985, s. 6-7; Zeki Oğuz, Toprak ve Gelenek Konya Dağ Köyleri, Konya 2005, s.114-117; Naci Kum, "Teke Antalya Yörükleri Hakkında Notlar", Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, S. IV, İstanbul 1940, s. 213-224; Ali Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları, C. I-II, Ankara 1977; Hilmi Dulkadir, İçel'de Son Yörükler Sarı Keçililer, Mersin 1997, s. 34-169.

³ İlhan Şahin, "Yaylacık Geleneği'nin Giresun'daki İzleri", Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler, İstanbul 2006, s. 257. Dört aşamalı göçebe yaşam için ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Arif Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Türkiye Coğrafya Dergisi, Ankara 1993.

⁴ Necdet Tunçdilek, "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, (Hazırlayan: Erol Tümertekin, F. Mansur, Peter Benedict), İstanbul 1971, s.48-49.

⁵ BOA, TD 63, s. 2.

⁶ Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri, C. 3, İstanbul 1992, s. 326.

Tapu tahrir defterlerinde her konar-göçer grubun nerede yayladığı her zaman tam olarak verilmemektedir. Bölgenin coğrafi yapısı göz önüne alındığında bugünkü gibi dağların yüksek kısımlarındaki yerlerin konar-göçerler için yaylak alanları olduğunu düşünmekteyiz. Nitekim yukarıda belirttiğimiz gibi İçil Yörükleri için verilen tarif, bunların yüksek yerlere çıkarak yayladıklarını göstermektedir. Bu durumda bölgedeki Toros, Erciyes, Anamas ve daha birçok dağ, hem Karaman konar-göçerleri hem de başka bölgeden gelen konar-göçerler için birer yayla alanı olmuşlardır. Aynı zamanda Konya Ovası ve çevresinde bulunan pek çok konar-göçer grubun ise kışlak alanlarından çok uzak olmayan ve kışlak alanından daha yüksek olan yerlerde yaylamış olabileceklerini düşünmekteyiz. Özellikle Atçeken olan kabilelerinin böyle yerlerde yayladıkları muhtemeldir. Ancak tahrir defterlerinde konar-göçerler için yaylak, kışlak, güzlek ve yazlak kelimelerinin çok fazla kullanılmaması bu konuyu açıklamamızı güçleştirmektedir. 1518 tarihli kanûnnâmede Atçekenlerin konar-göçer oldukları ve ziraat ile uğraşmadıkları söylenmektedir⁷. Bu da Atçekenlerin de konup göçtüklerini göstermektedir. Turgud kazası Atçeken Kabilesi'nden Nökerân-ı Piri Bey Cemaati'nin Akpınar, Beş Kavak Özü, Çakmak Viranı, Dikilü Taş, Saz Viranı, Sultan Pınarı ve Tuğlu adlı mezralarda yayladıkları ve Ak Viran, Akarca Viran ve Hızır Bey adlı yerlerde de yazladıkları kaydedilmiştir⁸. Bu örnek Atçeken cemaatlerinin de yaylak ve kışlak hayatı yaşadıklarını göstermektedir. Diğer pek çok Atçeken cemaatinin de yayladığı çok açık değildir. Bu durumun bölgedeki coğrafi şartlardan kaynaklandığını düşünmekteyiz. Yaylak ve kışlak alanlarının birbirine yakın olması nedeniyle yaylak ve kışlak diye bir ayırım yapılmamış olması ihtimal dâhilindedir. Sadece Atçekenler için değil diğer birçok cemaat için de aynı durum geçerlidir. Bu nedenle tapu tahrir defterlerinden, Karaman Beylerbeyliği konar-göçerlerinin yaylak kışlak alanları ve bu alanlar arasında kalan yazlak ve güzlek mahallerini tam olarak tespit etmek mümkün olmamıştır.

Konar-göçerlerin yaylak-kışlak hayatıyla ilgili değinilmesi gereken başlıca kavramlar, kışlak, yazlak, yaylak, güzlek ile mezra ve yurd'dur.

1. Kışlak (Kışla)

Kışlak, Eski Türkçe ile Anadolu Türkçesi'nde *kışlak* veya *kışlag* şeklinde yazılmıştır. Bu, Altay ve Kırgız ağızlarında ise *kıştag* veya *kışlau* şeklindedir. Orhun Yazıtlarında da Eski Anadolu Türkçesi'ndeki kullanım geçerli olmuştur. Bu sözler, *kıştamak* fiilinden gelmektedir⁹. Kışla olarak da ifade edilen kışlak kelimesi yaylak kelimesinin karşılığı olup, koyun gibi hayvanlar ile ilgilenen ahalinin kışın çekildikleri mutedil havalı, kar yağmaz yer ve böyle yerlerdeki mera anlamlarına gelmektedir¹⁰.

Konar-göçerlerin Kasım ayı ile Mayıs ayı başına kadar yaşadıkları yere kışlak adı verilir. Ormanlık, derin bir vadi ve sahil kenarları kışlak alanları için uygun yerlerdir. Çünkü buralar, kuytu olup daha ılıman bir iklime sahiplerdir. Bu tür kışlaklar, çok fazla rüzgâr almayan ve hayvanları mevsimin sertliğinden koruyan yerlerdir. Kışlak alanlarının seçilmesinde, hayvanla-

⁷ A. Akgündüz, Osmanlı Kanûnnâmeleri, C. 3, s. 331.

⁸ BOA, TD 1061, s. 125.

⁹ B. Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş I, s. 10.

rın kışın da otlayabilmeleri için söz konusu alanın az kar tutması, kışlak yerlerinde su ile odunun fazla bulunması önemli etkenlerdendir¹¹. Eski Türklerde de genel olarak çok kar düşmeyen vadiler, kışlak olarak seçilmiştir¹². Göçebelerin kışlak olarak seçtikleri yerler, genellikle köylerdir. Özellikle konar-göçerler arasında kısmen toprağa yerleşmiş olanlar, köyler de sakin görülmektedir¹³. Kışlaklar zamanla sürekli iskân yeri olmuştur¹⁴. Aksaray kazasındaki Bekir İsa Cemaati'nin Kavşud (?) adlı köyde kışlamaları buna örnek teşkil etmektedir¹⁵. Larende kazasına tabi Coğlu köyünde ise Yüzdeci olan bir cemaat bulunmaktadır¹⁶. Bununla ilgili örnekler oldukça fazladır. Karaman Beylerbeyliği içerisindeki tüm kazalarda kışlak alanı olarak köylerin kullanılmış olduğu görülmektedir. Ancak Gülnar, Mud, Karataş kazalarında bu durum, diğer kazalara göre daha fazladır.

Bazen kışlak alanları mezralardan oluşmuştur. Yine Aksaray kazasında bulunan Zeyne adlı cemaatin sakin olduğu Viranşehir mezraası bunu göstermektedir. Bu mezra için *mezraa-i Viranşehir mezkûrların kadimden oturageldikleri yurdları imiş ol sebebden mezkûrlar geri yurdlarına kayd olundu* ifadesi bunların söz konusu mezraada kışladıklarını göstermektedir¹⁷. Bazen kışla, cemaat ve mezraların da adı olmuştur. Ürgüb kazasında Yıvalı Kabilesi'nden bir cemaat, Kışlacıklı adlı mezraada bulunmuş ve bundan dolayı bu adla anılmıştır¹⁸. Koçhisar kazasında ise Hindülü Kabilesi'nden Kösel Cemaati'nin tasarrufunda olan mezraa, Şeyhlü Kışlası¹⁹ olarak adlandırılmıştır. Tüm bu örnekler mezraaların bir kısmının kışla alanı olduğunu göstermektedir. Zaten mezraalar, bir süre sonra köy olup iskân mahalleri haline gelecektir²⁰. Konar-göçerlerin kullandıkları mezraalar, aşağıda detaylı inceleneceğinden burada üzerinde daha fazla durulmayacaktır.

Anadolu'nun kır hayatında göçebelerin katkısı büyüktür. Anadolu'nun coğrafi şartlarının tarla ziraatı kadar hayvancılığa da müsait olması, yüzyıllar boyunca yerleşikler ile göçebeler arasında devamlı bir saha mücadelesine yol açmıştır. Göçebelerin toprağa yerleşmesi ve köyler oluşturmaları, coğrafi ortam ile konar-göçerlerin geleneksel sosyo-ekonomik yapılarının etkisi altında mümkün olmuştur. Hayvancılığa dayalı bir hayat tarzına sahip olan konar-göçerlerin

---

¹⁰ Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul 1992, s. 1128.

¹¹ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 10; M. Eröz, *Yörükler*, s. 86, 91-92; M. Seyirci, *Batı Akdeniz Yörükleri*, s. 4.

¹² B. Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, s. 10.

¹³ Ş. Çelik, "XVI. Yüzyılda İçel Yörükleri Hakkında Bazı Değerlendirmeler", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2000, s.89.

¹⁴ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 6.

¹⁵ BOA, TD 1061, s. 206; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 133.

¹⁶ BOA, TD 1061, s. 241; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 160.

¹⁷ BOA, TD 32, s. 204-205; BOA, TD 1061, s. 207-208; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 133.

¹⁸ BOA, TD 1061, s. 346; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 179.

¹⁹ BOA, TD 32, s. 243-244; BOA, TD 1061, s. 270; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 145.

²⁰ Tufan Gündüz, "Kayseri'de Mezraaların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)*, Kayseri 1998, s. 183-192; Doğan Kuban, "Anadolu Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", *Vakıflar Dergisi*, S. VII, Ankara 1978, s. 61-62.

yerleşik hayata geçmeleri hemen olmamıştır. Bu devreye geçmeden önce uzun bir süre yarı yerleşik veya yarı göçebe denilebilecek bir geçiş devresi geçirmişlerdir²¹.

Karaman Beylerbeyliği'nde birçok konar-göçer grup yerleşik hayatın daha baskın olduğu bir göçebelik yaşamışlardır. Özellikle Gülnar, Mud ve Karataş kazalarındaki konar-göçerlerin neredeyse tamamı yarı yerleşiktir. Bunlar dışında kalan diğer kazalarda da yarı yerleşik bir göçebelik sürdüren konar-göçer teşekküller bulunmaktadır. Konar-göçerlerin yarı yerleşik bir hayat sürdürdüklerinin en önemli ispatı, ziraat ile uğraşmalarıdır. Özellikle 1500 yılından sonra konar-göçer cemaatlerin neredeyse tamamı ziraat ile uğraşmıştır. Bu tarihten itibaren konar-göçerlerin geleneksel olarak sürdürdükleri yaylak-kışlak hayatının da biraz değiştiği görülmektedir. 1518 yılına ait Karaman Kanûnnâmesinde *Yörüğân Taifesi* olduğu belirtilen Kayseri'deki konar-göçerlerin çok eskiden beri göçüp kondukları ancak son zamanlarda daha çok ziraatla uğraştıkları ve koyun sayısında bir düşüş olduğu belirtilmektedir. Bu durum Kayseri'deki konar-göçerlerin eskiye nazaran yaylak ve kışlak arasında sürdürdükleri yaşamın farklılaştığını göstermektedir²². Nitekim Kayseri'de konar-göçerlerin kışlak alanı olan mezraalar, bir süre sonra köye dönüşmüştür²³. Bu sadece Kayseri'de değil Karaman Beylerbeyliği'ndeki diğer tüm kazalarda gözlenmektedir. Bazı konar-göçer teşekküller, topluca yerleşik hayata geçmiştir. Ereğli kazasında 1500 yılında konar-göçer olan Kirlü Cemaati, 1522 yılında yerleşik hayata geçmişler ve adları yerleştikleri köyün adı olmuştur²⁴. Karaman Beylerbeyliği'nde 1522 yılından sonra ise konar-göçerlerin buldukları mezraaların çoğunun köye dönüştüğü ve pek çok konar-göçer grubun adlarını taşıyan köylerin kurulduğu bilinmektedir²⁵.

Konar-göçerler hayvancılık ekonomisinin uygulayıcıları olmaları nedeniyle, toprağa yerleşmekle beraber, uzun zaman geleneksel ekonomilerini de devam ettirmişlerdir. Bu nedenle bazı iskân mahalleri, bu ekonomiye müsait olan yüksek yaylalarla dağlık ve ormanlık alanlarda iken bazı iskân mahalleri ise kışlak yeri olan, vadi tabanları ile ova yüzeyleri üzerinde kurulmuştur. Nitekim Batı Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerindeki vadilerle sahil ovaları üzerinde yer alan köylerin oluşumu konar-göçerlerin buralara iskânı sayesinde gerçekleşmiştir. Yayla ve dağ sahalarındaki iskân üniteleri, geçim sahalarının darlığı, parçalı oluşu ve verimsizliği nedeniyle küçük ve dağınık bir düzene sahiptirler. Vadi tabanları ve ovalar arasında yer

---

²¹ N. Tunçdilek, "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", s.19, 21; Feridun Emecen, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler", Osmanlı, C. 4, Ankara 1999, s. 91; Ali Tanoğlu, "İskân Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metod", Türkiyat Mecmuası, C. XI, İstanbul 1954, s. 7.

²² A. Akgündüz, Osmanlı Kanûnnâmeleri, C. 3, s. 329.

²³ T. Gündüz, "Kayseri'de Mezraaların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", s. 183-192.

²⁴ BOA, TD 40, s. 1045; BOA, TD 455, s. 286; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 155.

²⁵ Eskiil, Turgud ve Bayburd kazalarında konar-göçerlerin tasarruflarında olan pek çok mezraa köye dönüşmüştür. Bkz. Hasan Basri Karadeniz, Atçeken Oymakları (1500-1642), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995, s. 207-300. Aksaray ve Koçhisar'daki pek çok konar-göçer teşekkül yerleşik hayata geçerek bazı köylerin oluşmasını sağlamıştır. Bkz. Doğan Yörük, XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584), Konya 2005, s. 67.

alan köyler ise toprağın verimliliği ve açık bir işletme sistemi nedeniyle toplu ve fazla nüfuslu bir özellik gösterir²⁶.

Karaman Beylerbeyliği'ndeki kazalarda bulunan her hangi bir köyde birden fazla cemaat aynı anda yaşamışlardır. Bunun en yoğun olarak görüldüğü yer, Gülnar kazasıdır. Meselâ *Gülnar kazasında* bulunan *Koru* köyünde 1500 yılında *Bahşiş Evlâdı Piyadeleri*, *İkizli* ve *Oğuzhanlı* olmak üzere üç cemaat bulunurken 1522 yılında bunlara *Veli Mukaddem Piyadeleri Cemaati* de eklenmiştir²⁷. Gülnar'daki neredeyse tüm köyler, birden fazla cemaatin bulunduğu kışlak alanlarıdır.

Konar-göçerler, ekonomileri gereğince alt ve üst olmak üzere iki farklı zonda hayat sahalarna sahip olmuşlardır. Dağların alt yamaçları ile vadi içleri veya sahil bölgeleri alt zon; yüksek dağlar ise üst zon idi. Kışı alt zonda geçiren göçebe ve yarı göçebe gruplar, yazın üst zonda sahip oldukları yaylalara çekilerek burada hayvan beslerken pek azı da ziraat ile meşgul olabiliyorlardı. Birbirinden uzak iki geçim sahası arasındaki yerlerde iskân ünitelerinin kurulmuş olmasından sonra eski geçiş yolları tıkanmış ve işlemez bir hale gelmiştir. Ancak alt zonda iskân etmiş gruplar kendilerini tamamen ziraata vermekle beraber yaylalarda da yerleri olduğu için bu sefer ki yaylacılık sırf o sahadaki toprakları ziraat yönünde işletmek şeklinde bir yön kazanmıştır. Bir süre sonra yaylak alanları da daimi bir iskân yeri olmuştur. Bu olayın cereyan ettiği yerlerde iskânın üst hududu bir hayli yükselmiştir. Akdeniz Bölgesi'nde bu özellikte yerlere rastlamak mümkündür²⁸. Osmanlı Devleti'nin genelinde konar-göçerlerin kullandıkları yaylaklar ve kışlakların her biri yeni yerleşim mekânları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarsus sancağında buna örnek teşkil edecek bilgiler mevcuttur²⁹.

2. Yaylak (Yayla)

Yayla, Eski Türkçede yaz mevsimi anlamına gelen *yay* kökü ile hayvanları açıkta ve dağlık olarak otlatmak manasını ifade eden *yaymak* mastarından gelmektedir³⁰. Kışlak deyiminin karşılığıdır. Yani "yazın oturulan yer" manasına gelir³¹. Yayla kelime olarak yazın çıkılıp ikâmet olunan yüksek ve serin yer, dağların üzerindeki yazlık ikâmetgâh ile yazlık mera yani

---

²⁶ N. Tunçdilek, "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", s. 22-23. Kayseri ve çevresindeki köylerin oluşumunda da konar-göçer toplulukların rolü büyüktür. Kayseri'deki köyler ve bunların oluşum şekilleri için bkz. Wolf-Dieter Hutteroth, "İç Anadolu'da Sosyal Yapının Arazi Bölünmesi ve İskân Üzerindeki Etkileri", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, (Hazırlayan: Erol Tümertekin, F. Mansur, Peter Benedict), İstanbul 1971, s. 57. Anadolu'nun genelinde köylerin oluşumu için bkz. Wolf-Dieter Hutteroth, Türkiye, Darmstads 1982; Mehmet Eröz, "Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri", 1965-1966 Ders Yılı Sosyoloji Konferansları, İstanbul 1966, s. 119-154.

²⁷ Bkz. Ayşegül Hüseyinliklioğlu, Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 2008, s.165.

²⁸ N. Tunçdilek, "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", s. 23 - 24.

²⁹ Ali Sinan Bilgili, Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri, Ankara 2001, s. 367-370.

³⁰ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 1.

³¹ B. Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş I, s. 17, 23; Halil İnalçık, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", The Middle East and The Balkans Under The Ottoman Empire Essays on Economy and Society, Bloomington 1993, s. 110.

yazın sürülerin yayladıkları meralık dağ üstleri anlamlarına gelmektedir³². Yaylaların rakımları kışlaklara göre oldukça yüksektir. Toros Dağları üzerinde, 1500 metreden başlayıp 2500-3000 metreye kadar çıkan yüksek yaylalar bulunmaktadır³³.

Yayla, sadece konar-göçerler için değil, yerleşik halka da cazip gelmektedir. Bu alışkanlık sıcak bölgelerde daha yaygındır. Bundan dolayı hem yerleşik hayata geçenler hem de konar-göçerler için yaylacılık, farklı amaçlar içerse de önemli bir unsurdur³⁴. Günümüzde Abanoz, Akpınar yayları özellikle Anamur ve çevre halkının yazın çıktığı yaylalardandır³⁵.

Yayla, konar-göçerlerin Mayıs ayından Eylül ayına kadar kaldıkları, dağlar üzerindeki bol otlu ve sulak düz arazi parçalarıdır³⁶. Bazı yaylalar ise sarp, biçimsiz yerler de bulunmaktadır³⁷. Yaylacılık, konar-göçer yaşamın ruhunun özüdür. Yaylasını iyi alan, yaylada iyi beslenen hayvan, kışı rahat geçirir. Göçebe kişiler, kışlık kazancını yayladan sağlar. Çünkü bu kişiler yaylalarda koyunundan, keçisinden bereketli sütler sağlar, sağdığı süttten yağ ve peynir yapar ve yaptığı bu ürünler ile hayvanlarının yaşlısını, erkeğini ve kuzusunu pazarlarda satar³⁸.

Karaman Beylerbeyliği'nde Tuz Gölü'nün batısı ve güneyi ile Konya'nın batısındaki dağlar, Torosların tamamı bir yayla alanıdır. Erciyes Dağı, Sultan Dağı, Aladağ, Emir Dağı, Meleniz Dağı, Karacadağ, Hasan Dağı gibi dağlar tek yayla alanlarındandır³⁹. Anadolu'nun güney kıyılarını çevreleyen Toros Dağ ve platoları üzerinde önemli yaylaklar vardır. Özellikle yaz mevsimi esnasında sıcak ve kuru havalar, serin dağları cazip hale getirmiştir. Torosların güney kısmında yağmur çok az ve çok düzensiz düşer. Adana Ovası'nda yağmurlu günlerin sayısı senede ortalama 40-50 gün arasında değişir. Yaz tamamen kuraktır ve bazen kuraklık, aralıksız dört ay devam edebilir. Kar, güney dağlarında Mayıs ayından itibaren erimeye başlarken, kuzey dağlarında bütün yaz süresince leke halinde kalır. Kışın dağlar üzerinde şiddetli kar fırtınaları olur. Kıyılar ise yaz mevsiminde çok sıcaktır. Kuzeyden gelecek serin rüzgârlar için Toros Dağları engel teşkil etmektedir. Bu da iklim ve bitkilerin keskin farklarla ayrılmasına neden olmaktadır. İklimin yükseltiyle birleşerek yaz ve kış mevsimleri arasında yarattığı tezat, kıyı ile dağların zirvesini birbirine bağlayan hayat tarzının şekillenmesine neden olmuştur⁴⁰.

Toros ve diğer dağlar üzerinde bulunan yaylalar dışında, ovalarda da yayla alanları bulunmaktadır. Böyle yerler, step bitkilerinin bulunduğu geniş bozkırlardır. Konya Ovası ve civarındaki yayla hayatı ilk bakışta tekdüze gibi görünürken ovanın beşeri ve fiziki özellikleri, yay-

---

³² Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türkî*, s. 1540.

³³ M. Seyirci, *Batı Akdeniz Yörükleri*, s. 4-5.

³⁴ M. Cihangir Doğan, M. Sait Doğan, *Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği)*, İstanbul 2005, s. 73.

³⁵ Günümüzde bulunan yaylalar için bkz. Ahmet Alkan, "Toroslarda Yayla Yerleşmeleri", *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri (Konya - 5-7 Mart 1990)*, Ankara 1991, s. 1-15.

³⁶ M. Eröz, *Yörükler*, s. 86.

³⁷ M. Eröz, *Yörükler*, s. 90-91.

³⁸ M. Seyirci, *Batı Akdeniz Yörükleri*, s. 4-5.

³⁹ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 10.

⁴⁰ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 25; M. Bazın, "Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti", s.326.

la hayatını çeşitlendirmektedir. Buradaki yayla hayatı dikey ve yatay olmak üzere iki farklı karaktere sahiptir. Dağlardaki yayla hayatı dikey karakterli iken ovada kışlak alanlarına yakın ve kışlağa göre daha yüksekte olan yerlerde bulunan yaylalar ise yatay karakterli yayla hayatını yansıtmaktadır⁴¹. Dikey yöndeki göçler, belirli bir doğrultudaki yükseltiye bağlı olarak otlakların değişimi ile ilgilidir. Göç, bu şekilde yükseltiye bağlı olabileceği gibi, çizgisel olmayan oval, dairevi şekillerde de gerçekleşebilir. Yiyecek, su, sıcaklık gibi faktörler, bu göçü belirlemektedir⁴². Sahil bölgelerinde, dağların eteklerinde, vadi içlerinde bulunan yerlerde kış mevsimini geçirenlerin yaylaları, ova, vadi veya yamaç boyu üzerinde değil, bilakis dağların üst başlarında bulunur. Böylece yayla, esas iskân noktasına düşey gelebilecek şekilde onun üst başında yer almış olur. Nitekim Türkiye'deki yaylaların büyük çoğunluğu bu şekilde olduğundan yayla geniş manada dağ ve plato üzerinde bir mahal olarak düşünülür. Hâlbuki ovalar üzerinde ve özellikle İç Anadolu'nun geniş düzlüklerinde de yaylalar bulunmaktadır. Günümüzde bu yaylalar, genellikle, köy sınırının hemen bitiminde başlar. Toroslardaki dolin, uvala, polye tabanları, subaşları, çayırın yetiştiği alanlar ayrı ayrı bir yayla alanıdır. Ancak Toroslar'dan iç bölgelere girilince daha farklı bir görüntü karşımıza çıkmaktadır. İç Anadolu'da Toroslar'daki gibi bir yayla ayırımı yapmak mümkün değildir. Buradaki kışlık yerler ile yazlık yerler aynı düzlemindedir. Konya'da bulunan Karapınar yaylaları, yatay istikametteki yaylalara örnek olarak gösterilebilir. Buradaki asıl amaç hayvanları, iskân mahallerinden uzaklaştırmak ve farklı otlaklara götürmektir⁴³.

Toroslar sisteminde yer alan yaylalar, bu kuşak üzerinde pek sistematik bir düzen içerisinde değildir. Torosları meydana getiren dağlık birimler, birçok yerde yükseltisi ve engebesiyle yaylak alanlar için müsait değildir. Olumsuz bu topoğrafik şartlara paralel olarak biyotik ve iklimik şartların elverişsizliği de buradaki yaylakların dağınık bulunmasına neden olmuştur⁴⁴.

Yayla oluşumlarının en önemli nedeni koyun ve keçi gibi hayvanların beslenmesini sağlamaktır. Akdeniz dağ ve platolarındaki bitkiler, koyun ve keçi için önemli besinlerdir. Buradaki ormanlar, orman altı otlukları, geniş düzlükler ve vadilerde bulunan otluk ve çayırıklar, koyun beslemeye elverişli alanlardır. Ayrıca taşlık, kayalık ve kalkerli alanlar, koyun ve keçilerin sevdiği otların yetiştiği yerlerdir. Bu hayvanlar bilindiği gibi genellikle kendi başlarına otlamaktadırlar. Bu da çok geniş sahalara ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır. Çünkü bunlar,

---

⁴¹ A. Ferzan Gümüştpe, "Konya Ovası'nda Kır Yerleşmeleri ve Yayla Yaşamı", Türk Coğrafya Dergisi, S. 29, İstanbul 1994, s. 246, 251-252.

⁴² Mehmet Somuncu, Aladağlar - Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma, Ankara 2005, s. 17.

⁴³ Necdet Tunçdilek, "Türkiyede Yaylalar ve Yaylacılık", İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C. 7, S. 14, İstanbul 1964, s.16-18, 24; N. Tunçdilek, "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", s. 50.

⁴⁴ Döndü Üçeçam, Toroslar'da Yaylalar ve Yaylacılık, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Semineri, Elazığ, 2000, s. 40.

gezindikleri yerdeki otlakları bir hamlede tüketirler⁴⁵. Bu da ekonomisi hayvancılığa dayanan konar-göçerlerin sık sık yer değiştirmesine neden olmaktadır.

Yaylaların oluşumunda su önemli bir faktördür. Bazı yaylalarda su oldukça azdır. Özellikle karstik alanda bulunan yaylalarda bu durum olağandır. Osmanlı Devleti'nde birçok köy ve mezraa da adını, karstik çukurlar olan obruklardan almıştır. Ayrıca tapu tahrir defterlerinde kuyu gibi su kaynakları, mezraalar gibi konar-göçer teşekküllerin tasarrufuna verilmiştir. Ancak defterlerde konar-göçerlerin tasarrufuna verilen kuyu sayısının fazla olması, bölgenin karstik bir karaktere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Bulgar Dağı'ndaki yeraltı suları bu duruma örnek teşkil etmektedir⁴⁶. Akarsuların birçoğuna canlılık veren voklüz kaynaklarıdır. Buna örnek olarak gösterilecek Alata Çayı da, Bulgar Dağı'nın göbeğinde sarp ve kayalık bir yerden çıkar⁴⁷. Konar-göçerlerin çoğu suvad diye adlandırılan su kaynaklarına da sahiptirler⁴⁸.

Karaman Beylerbeyliği'nde bulunan yayla alanları sadece 16. yüzyılda Karaman Beylerbeyliği konar-göçerleri için değil farklı yerlerdeki birçok konar-göçerin yaylamak için geldikleri yerlerdir. Beyşehir sancağı sınırları içerisindeki yayla alanlarına, Alanya sancağı köylü ve konar-göçerleri geldiği bilinmektedir⁴⁹. Tarsus kazasında kışlayan Kuştemur Kabilesi, Bulgar Dağları'nda yaylamışlardır. Bunlar dışında Toroslar, her zaman en önemli yayla alanı olmuştur. Toros Dağları'na Moğol, Varsak fark etmeksizin pek çok konar-göçer grubun geldiği bilinmektedir⁵⁰. Karaman Beylerbeyliği sınırları içerisinde bulunan Aladağ'a Şam sınırından birçok cemaat gelmiştir⁵¹.

Karaman Beylerbeyliği'nde her konar-göçer grubun yaylaları hakkında herhangi bir bilgi bulunmazken bazen yaylaklarının adları belirtilmiştir. Ürgü kazasındaki Cemallü Kabilesi'ne bağlı Nökeran Cemaati'nin Ertaş adlı yaylakları vardır⁵². Bayburd kazasındaki Atçeken Kabilesi'ne bağlı Holozlu Cemaati, Koz Yaylağı'nda⁵³; Ereğli kazasındaki Farsak Cemaati Karacadağ'da Ovacık adlı yaylada yaylarlarmış⁵⁴. Karahisar-ı Develü kazasında bulunan Yahyalı Kabilesi'nin Tağar, Numan, Çoban, Hallaçlı ve Saru Mahmudlu adlı cemaatlerin yaylak mahalleri Aladağ'dadır⁵⁵. Eskiil kazasında bulunan Kuştemur Kabilesi'nin yaylak ve kışlak mahalleri

---

⁴⁵ Cemal Arif Alagöz, *Anadolu'da Yaylacılık*, Ankara 1938, s. 12-13; M. Bazin, "Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti", s.327-328.

⁴⁶ A. R. Yalman, *Cenupta Türkmen Oymakları*, C. I, s. 170.

⁴⁷ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 29-30.

⁴⁸ A. Hüseyinlioğlu, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*, s. 341-342.

⁴⁹ Mehmet Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul 2006, s. 221-222.

⁵⁰ A. S. Bilgili, *Tarsus Türkmenleri*, s. 360.

⁵¹ BOA, TD 1061, s. 313.

⁵² BOA, TD 32, s. 262-263; BOA, TD 1061, s. 348; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 179.

⁵³ BOA, TD 1061, s. 171-172.

⁵⁴ BOA, TD 40, s. 1078-1080; BOA, TD 455, s. 295-297; BOA, TD 63, s. 339-341; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 152.

⁵⁵ BOA, TD 1061, s. 313.

arasında Bulgar Suyu, Bulgar Öyüğü gibi yaylak mahallerinin olması bunların Bulgar Dağı'nda olabileceğini akla getirmektedir⁵⁶.

Bazen kışlak alanları gibi yaylak alanları da müşterek kullanılmıştır. Ereğli kazasında Sincik (?) adlı mezraa Güney ve Kozlu cemaatlerinin müşterek yaylaklarıdır⁵⁷. Koçhisar kazasında Yayla, Kırk Kuyu, Kara Ahurlu ve Ozan adlı yaylaklar Hindilü Cemaati ve sair cemaatin yaylaklarıymış⁵⁸.

3. Yazlak (Yazla)

Bazı göçebe gruplar, yaylak ve kışlak arasında bulunan dönem içerisinde ara mekânlar olarak adlandıracağımız yerlerde konaklamışlardır. Bunlar, kışlaktan hareket edildikten sonra rakımı yaylaya göre daha düşük olan ve karın erken eridiği yerlerdir. Bu yerler, genellikle kışlağa uzak ve yaylaya yakın yerlerdir. Yazla ya da yazlak olarak da isimlendirilen bu yerler, ilkbahardaki iskân yeridir. Mezraa ve bargâh olarak bilinen birçok yer, bu niteliği taşımaktadır⁵⁹.

4. Güzlek (Güzle)

Yazlak ve yazlaların dışında güzle veya güzlek diye isimlendirilen yerler de vardır. *Güzle*, sonbaharın geçirildiği, dağ etekleri, köy civarlarıdır. Kışlaya daha yakın yerlerdir. Konar-göçerler için buralar, güz ikametgâhıdır. Bir ya da iki ay kalınır⁶⁰. Göçebeler, bazen, yayla havasının soğumasıyla beraber, hemen kışlaklarına dönmeyip daha aşağılara güzlelere inmişlerdir. Güzlede kalmanın amacı tabii ot ve çayırlardan daha fazla istifade edilebilmektir⁶¹. Bu dönemde güzlelerde otlar yeniden yeşilleneceğinden kısa bir süre de olsa hayvanların beslenme sorunu hafiflemektedir. Bu anlamda güzleler, ikinci yayla dönemi olarak nitelendirilebilir. Karaman Beylerbeyliği'nde bulunan konar-göçerlerin birçoğu için Toros Dağları önemli yaylak alanları olduğunu düşünmekteyiz. Toroslarda yaylalar ile kışlalar arasında çok uzun bir mesafe olduğundan hayvanların dinlendirilmesi için güzleler bir konak görevi üstlenmişlerdir⁶².

Karaman Beylerbeyliği'nde bulunan konar-göçerlerin birçoğunun yazla ve güzle olarak adlandırılan ara dönemleri de yaşadıkları anlaşılmaktadır. Niğde kazasında bulunan Demirciler Cemaati, Hasan Dağı'na tabi Başpınar mezraasını yazla ve güzle olarak kullanmıştır⁶³. Turgud kazasında Reyhanlu Cemaati'nin yazlasının adı, Adaçalı'dır⁶⁴. Turgud kazasında bulunan Ulaş

---

⁵⁶ BOA, TD 32, s. 44.

⁵⁷ BOA, TD 40, s. 1091.

⁵⁸ BOA, TD 32, s. 252.

⁵⁹ İ. Şahin, "Yaylacık Geleneği'nin Giresun'daki İzleri", s. 257; C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 2.

⁶⁰ M. Eröz, Yörükler, s. 86, 91; C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 2.

⁶¹ İ. Şahin, "Yaylacık Geleneği'nin Giresun'daki İzleri", s. 258.

⁶² Mecdi Emiroğlu, "Bolu'da Geçici Bir Yerleşme Tipi "Güzle", Ankara Üniversitesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi, S. 8, Ankara 1977, s. 98-101.

⁶³ BOA, TD 1061, s. 265; BOA, TD 1061, s. 324-325; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 169.

⁶⁴ BOA, TD 32, s. 132-134; BOA, TD 1061, s. 145-146; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 244.

güzlesinin bir süre Ağzı Açıklı Cemaati daha sonra ise Şahinler Cemaati kullanmıştır⁶⁵. Bu tür örnekleri arttırmak mümkündür.

5. Yurd

Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerlere, buldukları kazalar içerisinde bazı yerler *yurd* olarak kaydedilmiştir. *Yurd* kelimesi, memleket ve ikametgâh dışında tasarruf olunan arazi anlamına gelmektedir⁶⁶. Bu, konar-göçerlerin yaşadıkları ya da kullandıkları arazilerin, onlara yurd olarak tahsis edildiğini göstermektedir. Bugün, Erciyes ve çevresinde çadır kurulan yere de yurt denilmektedir⁶⁷. Ayrıca günümüzde Aladağ'daki yayla alanlarının birçoğu, oradaki çevre halkı tarafından yurt diye anılmaktadır⁶⁸. Yurd, konar-göçerlerin bulunduğu yazlık ve kışlık mekânlardır⁶⁹. Bazı konar-göçerlerin, kendilerine verilmiş yurdlarında, çok eskiden beri yaşadıkları görülmektedir. *Kadim yurdlarıdır*⁷⁰, *yurdları imiş kadimden olagelmıştır*⁷¹, *yurdruk imiş kadimden oturagelmışler*⁷², *evvelden berü oturagelmışler*⁷³ ve *kadîmü'l-eyyâmdan oturagelmışler*⁷⁴ gibi ifadeler, pek çok konar-göçer teşekkülün tasarrufunda olan *yurdlarında*, Osmanlı Devleti'nden önce de bulduklarını göstermektedir. Hatta bazı konar-göçerlerin yurdları hakkında düşülen notlarda Karamanoğlu dönemine atıflar yapılması bunu doğrulamaktadır⁷⁵. Osmanlı Devleti'nde de herhangi bir cemaat için sonradan yurd kaydolunan yerlerin yıllar itibariyle istisnalar dışında pek değişmediği görülmektedir.

⁶⁵ Ağzı Açıklı Cemaati için bkz. BOA, TD 32, s. 106; BOA, TD 1061, s. 126; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 243; Şahinler Cemaati için bkz. BOA, TD 32, s. 100-101; BOA, TD 1061, s. 131-132; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 243.

⁶⁶ Ş. Sami, Kamus-ı Türkî, s. 1558.

⁶⁷ C. A. Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", s. 23.

⁶⁸ M. Somuncu, Aladağlar, s. 77.

⁶⁹ H. İnalçık, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", s. 106.

⁷⁰ Meselâ, Ürgüb kazasında Cemallü Kabilesi'nden Kara Hasanlı Cemaati için "Mezraa-i Çat kadim yurdlarıdır" denilmektedir. BOA, TD 32, s. 254; BOA, TD 1061, s. 350-351; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 180.

⁷¹ Meselâ, Eskiil kazasında Atçeken Kabilesi'nden Yum Hayr (Yevm Hayr) (?) Cemaati için "Ve Baş Yakalık yurdları imiş kadimden olagelmıştır" denilmektedir. BOA, TD 32, s. 29; BOA, TD 1061, s. 7-8; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 231.

⁷² Meselâ, Eskiil kazasında Atçeken Kabilesi'nden Yum Hayr-ı Diğer (Yevm Hayr-ı Diğer) (?) Cemaati için "Ve Baş Yakalık yurdruk imiş kadimden oturagelmışler" denilmektedir. BOA, TD 32, s. 36; BOA, TD 1061, s. 8; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 231.

⁷³ Meselâ, Eskiil kazasında Atçeken Kabilesi'nden Zekeriyalı Cemaati için "Mezraa-i İlyas Tamı ve iki kuyu evvelden berü oturagelmışler..." denilmektedir. BOA, TD 32, s. 11; BOA, TD 1061, s. 10; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 231.

⁷⁴ Meselâ, Bayburd kazasında bulunan Kayı Cemaati için "Mezraa-i Yassı Öyük ...varınca ve Arslanlı Viranı ve Öyüklü Viranı ve Kenâr-ı Gök Pınar yurd u mukarrerleri ve Bostanlı ve Göni ve Karaca Kaya ve Kınık ve Güncek Varsaklı Cemaati'yle müşterek kadîm'ül eyyâmdan oturagelmışler yurdları imiş ber müceb-i defter-i köhne" denilmektedir. BOA, TD 32, s. 74-78; BOA, TD 1061, s. 174-180; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 250.

⁷⁵ Meselâ, Eskiil kazasında Kureyş Mürâfık Cemaati için "Düden ve Dağlıc Ağac ve Bilviran dahi yaylakları olduğuna İbrahim Bey'den şer ile sabit olmuştur diyü mektubları var" denilmesi söz konusu cemaatin yaylakları için Osmanlı Devleti'nde geçerli olan uygulamanın Karamanoğulları döneminde de aynı olduğunu göstermektedir. BOA, TD 32, s. 15-18; BOA, TD 1061, s. 69-70; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 235.

Karaman Beylerbeyliği'nde çok nadir olsa da bazı konar-göçerlere ait yurdların bir kısmının değiştiği de olmuştur. Turgud kazasında Atçeken Kabilesi'nden olan Ağzı Açıklu Cemaati'nin yurdlarından Kömürcü adlı mezraa, 1500 yılından önceki defterde yine Atçeken Kabilesi'nden olan Şahinler Cemaati'ne verilmiştir. Ancak, bu mezraa, Şahinler Cemaati'nin yurdlarına uzak olduğundan Kömürcü Mezraası tekrar Ağzı Açıklu Cemaati'ne yazılmıştır. Şahinler Cemaati'ne ise yine Ağzı Açıklu Cemaati'nin yurdlarından olan Ulaş güzlesi verilmiştir⁷⁶.

Yurd olarak kaydedilen yerlerin uzaklığı konar-göçerler için önemli bir husustur. Aksaray kazasında bulunan Kılıç Kemüren Cemaati'ne, 1500 yılından önce, Köşk ve Münşi (?) Çiftliği adlarında iki mezraa yurd olarak verilmiştir. Bu cemaat mensupları, söz konusu mezraaların birbirine olan mesafesinin iki günlük yol olduğunu ve başka yerde ettiklerini, yurda ihtiyaç duymadıklarını belirttiklerinden bunlara yurd kaydolanmamıştır. Nitekim 1522 yılında bu cemaatin yurdunun olmadığı yazılmıştır⁷⁷.

Bazı konar-göçerlere, daha önceden başkalarının yaşadığını gösteren hisar, viran gibi adlara sahip yerler, yurd olarak verilmiştir. Bu yerler halkının geri dönmesi ihtimalinde buraların, konar-göçer yurdu olmaktan çıktığı anlaşılmaktadır. Bayburd kazası Atçeken Kabilesi'nden olan Abdülmüminlü Cemaati'ne yurd olarak verilen Halil Viranı, Feramuz kuyusu, Ergen Koçak kuyusu ve Sulu Hisarlı adlı mezraların, eski halkının geri dönmesi ihtimalinde, bunlardan geriye kalan yerlerin, bu cemaatin yurdu olacağı belirtilmiştir⁷⁸.

Bazen aynı yer, aynı zamanda, birkaç cemaate yurd olarak kaydedilmiştir. Bunlar hisse yurd olarak ifade edilmiştir. Aksaray kazasındaki Seydi Saray Mezraasının bir hissesi Saru Kızlı Cemaati'nin yurdu iken⁷⁹ bir hissesi Kâfir İshaklı'nun⁸⁰ ve bir diğer hissesi Köse Yusuf'ın yurdudur⁸¹. Koçhisar kazasında Akraca mezraasının hisseleri Cüneydlü ve Celayir cemaatleri arasında paylaştırılmıştır. 1500 yılında Celayirlü Cemaati'nin talebi üzerine bu karar değiştirilmiş ve bu mezraanın tamamı, Celayirlü Cemaati'ne bedel ödemek karşılığında, Cüneydlü Cemaati'ne verilmiştir. Celayirlü Cemaati'ne ise Geçid Öyüğü mezraasını tasarruf etme hakkı tanınmıştır⁸².

6. Mezraa

Yurd olarak kaydedilen yerlerin çoğunu mezraalar oluşturmuştur. *Mezraa* kelime olarak ziraat olunacak, ekilecek yer anlamına gelmektedir⁸³. Coğrafi açıdan kır iskân birimi olarak da

⁷⁶ Ağzı Açıklu Cemaati için bkz. BOA, TD 32, s. 106; BOA, TD 1061, s. 126; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 243; Şahinler Cemaati için bkz. BOA, TD 32, s. 100-101; BOA, TD 1061, s. 131-132; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 243.

⁷⁷ BOA, TD 32, s. 200; BOA, TD 1061, s. 207; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 133.

⁷⁸ BOA, TD 32, s. 87-90; BOA, TD 1061, s. 156-158; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 249.

⁷⁹ BOA, TD 32, s. 206-207.

⁸⁰ BOA, TD 32, s. 196-197; BOA, TD 1061, s. 206-207; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 133.

⁸¹ BOA, TD 32, s. 202-203; BOA, TD 1061, s. 207; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 133.

⁸² BOA, TD 32, s. 250; BOA, TD 1061, s. 262-263; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 144.

⁸³ Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1990, s. 641.

tarif edilmektedir. Genellikle köyden küçük bir yerleşim yerini ifade etmektedir⁸⁴. Osmanlı Devleti'nde genellikle halkı dağılmış olan eski iskân yerleri mezraa olarak kaydedilmiştir. Mezraalar, herhangi bir köyün yakınında bulunan ve köylünün ziraat ettiği yerlerdir. Ancak konar-göçer gruplar da mezraa topraklarını işleyen diğer bir gruptur. Mezraalar, tapu tahrir defterlerinde genellikle *hariç ez defter* olarak kaydedilmiştir⁸⁵.

Mezraalar, Karaman Beylerbeyliği konar-göçerleri için çoğunlukla kışlak alanıdır⁸⁶. Kayseri kazasında *Küsün Cemaati* için 1500 yılında *Karaca İn ve Kaş İn* adlı kışlaklarının olduğu görülmektedir. 1522 yılında ise kışlak olarak adlandırılan bu yerler *Mezraa-i Karaca İn ve Kaş İn* diye kaydedilmiştir⁸⁷. İshaklu kazasındaki Akkoyunlu Cemaati'nin yurdları, Kara Pınar, Yarım Dam ve Kâfir Viranı mezraalarıdır. Akkoyunlu konar-göçerleri bu üç mezraada hem hayvancılık hem de ziraat yapmışlardır. 1500 yılında hariç ez defter olarak kaydedilen pek çok mezraa, hem 1500 hem de 1522 yıllarında cemaatin, sadece ziraat yaptığı yerlerdir⁸⁸.

Bazı mezraalarda konar-göçerlerin ziraat yaptığı açıkça belirtilmektedir. *Mezraa-i Gögercinlik cemaat-i mezbure ziraat iderler* kaydı bunu destekler mahiyettedir⁸⁹. Aksaray kazasındaki Bektaşlı konar-göçerleri için *mezraa-i Kozlucadere cemaat-ı bektaşlı eker* buna bir başka örnektir⁹⁰. Bazı konar-göçerlerin ise tasarruflarında olan mezraalarda ziraat ile uğraşmadıkları görülmektedir. Aksaray kazasındaki Kara Yayla Cemaati için *mezraa-i Beğtimur Boğazı ve Bağra yurd kayd olunmuş amma ekmezler imiş* kaydı bunun için örnek teşkil etmektedir⁹¹. Mezraa, yurd ve ekinlik kelimeleri bazen yan yana kullanılmıştır. Aksaray kazasında bulunan Deli Habeşlü Cemaati için *mezraa-i Ayasun ve Keş ve Yazır bunların yurdları ve ekinlikleridir* denilmektedir⁹².

Aksaray kazasındaki Bektaşlı Kabilesi'ne bağlı Tahir Hacılu'da olduğu gibi *Mezraa-i Hamid ellerindeki yerleridir* şeklinde de ifade edilmiştir. Bir sonraki tahrirde bu cemaat *Cemaat-ı Tahir Hacılu an Cemaat-ı Bektaşlı der mezraa-i Hamid* diye kaydedilmiştir⁹³. Tüm bunlar, mezraa-

⁸⁴ Mezraanın yerleşim yeri olduğu hakkında coğrafyacılar arasında çeşitli görüşleri savunanlar bulunmaktadır. Mezraalar, hayvancılık yapılanlar, tarım yapılanlar, hem hayvancılık hem tarım yapılanlar, yazlık olarak kullanılanlar ve kışlık oturanlar olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Bkz. Harun Tunçel, "Mezraa Kavramı ve Türkiye'de Mezraalar", Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 5, Ankara 1995, s. 72-98. Mezraa için ayrıca bkz. N. Tunçdilek, "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", s. 46-47, A.Tanoğlu, "İskân Coğrafyası", s. 26-29.

⁸⁵ Halil İnalçık, Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid, Ankara 1987, s. XXIX; H. İnalçık, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", s. 110; Nejat Göyünç, XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, Ankara 1991, s. 73-74; T. Gündüz, "Kayseri'de Mezraaların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", s. 183.

⁸⁶ Kayseri'de, 16. yüzyılın ortalarından itibaren mezraaların bir bölümü bölgede bulunan konar-göçerler tarafından kışlak olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu husus mezraaların yerleşim haline gelmesinde önemli bir aşamadır. T. Gündüz, "Kayseri'de Mezraaların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", s. 186.

⁸⁷ BOA, MAD 20, vr.92a-92b; BOA, TD 33, s. 167; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 214.

⁸⁸ BOA, TD 32, s. 377-378; BOA, TD 1061, s. 365-366; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 82.

⁸⁹ BOA, TD 32, s. 374; BOA, TD 1061, s. 362-363; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 82.

⁹⁰ BOA, TD 32, s. 374; BOA, TD 1061, s. 362-363; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 82.

⁹¹ BOA, TD 32, s. 203-204; BOA, TD 1061, s. 209-210; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 134.

⁹² BOA, TD 1061, s. 201-202; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 133.

⁹³ BOA, TD 32, s. 329; BOA, TD 1061, s. 195; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 132.

nın, konar-göçerler için hem ziraat yaptıkları hem de hayvanları ile beraber kışladıkları yerler olduğunu göstermektedir.

Mezraaların bazen sınırları çizilmiştir. İshaklı kazasında bulunan Kürd Cemaati'nin yurdu olan Bend Öyüğü'nün sınırları şöyle çizilmiştir: “*Mezraa-i Bend Öyüğü hududunun bir tarafı Absar Öyüğü ve bir tarafı İki Kuyu ve bir tarafı Birce Kuyu ve bir tarafı Bozca Su deyü ...*”⁹⁴. Aksaray kazasındaki Borna (?) Cemaati için *Mezraa-i İnöyüğü Beytimur Pınarı'nda Ankara'dan Kayseriyye'ye giden yolun aşağısı yurdlarıdır* kaydı geniş bir tariftir⁹⁵. Mezraalar, *nezd-i yurd* diye kaydedilerek cemaatin yurdlarına olan yakınlıkları belirtilmiştir. İshaklı kazasında Bennak Cemaati'nin ziraat yaptığı Ada Çal mezraası için “*Mezraa-i Ada Çal nezd-i yurd u cemaat-i mezbu-re der yed-i cemaat-i mezbu-re*” buna örnek olarak gösterilebilir⁹⁶.

Mezraalar, bazen konar-göçerler için kışlak kadar yazla ve güzle mekânlarıdır. Mezraa, asıl olarak zirai amaçlı kullanılan mekânlardır. Aynı zamanda, mezraalar, çoğu durumda yerleşik hayata geçmiş bazı ailelerin etraflarındaki tarlaları ekip biçmek ve sürülerini otlatmak amacıyla yaz boyunca yaşadıkları yaz yerleşmeleri de olmuşlardır. Konar-göçer ağırlığının baskın olduğu yerlerde ise mezraa, bu grup insanlarca oluşmuştur⁹⁷. Özellikle yarı yerleşik göçebelerin yaylak ya da yazlaklarını mezraa ve sınırlar oluşturmuştur⁹⁸.

Turgud kazasındaki Atçeken Kabilesi'nden Evlâd-ı Yedigâr Cemaati, Tağalcım (?) adlı mezraada yazlamışlardır. Bu yazlada ziraat yapılmadığı söylenmektedir⁹⁹. Ancak zaman zaman konar-göçerlerin yazlalarda ziraat ile uğraştıkları görülmektedir. Eskiil kazasında Kul Hamza Cemaati'nin yazlası olan Viran Ağıl için aynı zamanda *ekinlikleridir* denilmektedir¹⁰⁰. Aksaray kazasındaki Bektaşlı Kabilesi'ne bağlı Hoşkadem Cemaati'nin yurdu olan Akçaşehir mezraası yakınında bulunan Yasene (?) Mezraası, cemaatin hem yazlası hem de güzlesidir¹⁰¹. Gülnar kazasında Davalar ve Harman Alanı adlı mezraalar Cecelü ve Sapaca cemaatlerinin güzle alanlarıdır¹⁰². Tüm bunlardan hareketle, mezraa denilen yerlerin aynı zamanda yazla ve güzle oldukları söylenebilir. Günümüzde de halk arasında Karadeniz Bölgesi'nde yaylaya çıkışta kullanılan yazla ve güzle gibi ara konak yerlerine de mezraa denilmektedir.

Söz konusu alanlar, her zaman mezraalardan oluşmamıştır. Bazen yazla olarak verilen yer mevzii olarak ifade edilmiştir. Ereğli kazasında *Urban-ı Sapan Kabilesi'nden Nasır Cemaati'nin yazlalarının Köycük nâm mevzi'i* de olduğu söylenmektedir¹⁰³. Turgud kazasında Atçeken Kabilesi'nden olan Nökerân-ı Piri Bey Cemaati, Armudlu Konak, Gelincik Pınarı, Çallı Çukur,

⁹⁴ BOA, TD 32, s. 375-377; BOA, TD 1061, s. 360-361; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 81-82.

⁹⁵ BOA, TD 1061, s. 211; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 134.

⁹⁶ BOA, TD 32, s. 370-371; BOA, TD 1061, s. 364-365; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 81-82.

⁹⁷ Suraiya Faroqhi, Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı, (Çeviren: Emine Sonnur Özcan), Ankara 2006, s. 106.

⁹⁸ Ş. Çelik, “İçel Yörükleri”, s. 89-90.

⁹⁹ BOA, TD 1061, s. 132.

¹⁰⁰ BOA, TD 1061, s. 45-46.

¹⁰¹ BOA, TD 1061, s. 196-197.

¹⁰² BOA, TD 83, s. 356.

¹⁰³ BOA, TD 32, s. 367; BOA, TD 1061, s. 370-371; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 149.

Tek Depe ve Hozulcek-i Küçük Yazla, Orta Saz Öyüğü, Yılanluca, Orta Viran ve Hızır Aşık adlı yazlalara sahiptir. Bu yazlaların bazılarının mezraa, bazılarının konak ve bazılarının mera'a olarak kullanıldığı kaydedilmiştir¹⁰⁴.

Yayla alanları da bazen mezraa olarak nitelendirilmiştir. Mud kazası Silifke nahiyesinde bulunan Küçük Cemaati'nin yaylağı, Üç Kuyu mezraasıdır¹⁰⁵. Yine Silifke'de bulunan Moğultay Cemaati'nin Hocalu karyesinde kışlayanları, Gelen Kuyu, Bayındırlu ve Kara Mahmud adlı mezraalarda yaylamışlardır¹⁰⁶.

Karaman Beylerbeyliği konar-göçerleri, tasarruf ettikleri mezraaları genellikle ziraat amaçlı kullanmıştır. Ancak yukarıda görüldüğü gibi mezraalar zaman zaman kışla, yayla, güzle ve yazla olarak yaşadıkları yerlerden de oluşmuştur.

Mezraa dışında sınır adıyla kaydedilen bazı yerlerin de yayla olduğu görülmektedir. Mud kazasına bağlı Silifke nahiyesinde Mahmudlar Cemaati'nin Dereköy'de kışlayanları, Melik Kapsu sınırında yayladıkları kaydedilmiştir¹⁰⁷. Yine aynı nahiyedeki Oğrun (?) Pınarı adlı sınır ise Şeyh Güvenç Kabilesi'ne bağlı Çerkesler ve Arpaçlı cemaatlerinin yaylak mahallidir¹⁰⁸.

Karaman Beylerbeyliği'nde genel olarak yaylak, kışlak, güzlek, yazlak, mezraa, sınır gibi yerleşime ilişkin kavramları birbirinden kesin hatlarla ayırmak mümkün değildir. Bunlar, coğrafi yapı ve konar-göçer halkın özellikleriyle uyumlu bir bütünlük göstermektedir¹⁰⁹. Öyle ki bazen mezraa kavramı, Karaman konar-göçerlerini birbirinden ayırt eden bir özellik kazanmıştır. Kabilelere bağlı bazı cemaatler, buldukları mezraanın adıyla anılmışlardır. Aksaray kazasındaki Bektaşlı Kabilesi'ne bağlı cemaatlerden, Çiftlik mezraasında olanı Çiftlik¹¹⁰; Kızıl Köy mezraasında olanı Kızıl Köy adıyla anılmışlardır¹¹¹.

Sonuç

Karaman Beylerbeyliği'ndeki konar-göçerler, göçebe hayatın geleneksel unsuru olan yaylak-kışlak hareketliliğini sürdürmüşlerdir. Bunlar, yaylak ve kışlak arasında yazlak ve güzlek adı verilen ara konak yerlerini de kullanmışlardır. Bu mekânlar, köy ve mezraalardan oluşmuştur. Bu hayat tarzının sürdürüldüğü mekânların, devlet tarafından konar-göçerlere yurd olarak verildiği de görülmüştür. Mezraalar, konar-göçerlerin aynı zamanda ziraat ettiği mekânlardır. Bu mekânlar zamanla konar-göçerlerin yerleşik hayata geçtikleri yerler olmuştur.

Karaman Beylerbeyliği'nde birçok konar-göçer grup yerleşik hayatın daha baskın olduğu bir göçebelik yaşamışlardır. Özellikle Gülnar, Mud ve Karataş kazalarındaki konar-göçerlerin

---

¹⁰⁴ BOA, TD 1061, s. 125.

¹⁰⁵ BOA, TD 83, s. 131-132.

¹⁰⁶ BOA, TD 83, s. 149.

¹⁰⁷ BOA, TD 83, s. 158.

¹⁰⁸ BOA, TD 83, s. 162-163.

¹⁰⁹ Ş. Çelik, "İçel Yörükleri", s. 90.

¹¹⁰ BOA, TD 32, s. 326-327; BOA, TD 1061, s. 196-197; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 132.

¹¹¹ BOA, TD 32, s. 328-329; BOA, TD 1061, s. 196-197; 387 Numaralı Muhasebe Defteri, s. 132.

neredeyse tamamı yarı yerleşiktir. Bunlar dışında kalan diğer kazalarda da yarı yerleşik bir göçebelik sürdüren konar-göçer teşekküller bulunmaktadır. Konar-göçerlerin yarı yerleşik bir hayat sürdürdüklerinin en önemli ispatı, ziraat ile uğraşmalarıdır.

Karaman Beylerbeyliği'ndeki kışlak ve yaylak alanları birden fazla cemaat tarafından müşterek olarak kullanılmıştır. Bu zaman zaman bazı konar-göçer gruplar arasında çatışmalara neden olmuştur. Bu tür mekân kaynaklı çatışmalar sadece konargöçerlerin kendi aralarında yaşadıkları problemlerden oluşmamıştır. Yerleşik halk ile konar-göçerler arasında da ciddi problemler yaşanabilmiştir. Özellikle mezraların ortak kullanımında sorunlar yaşanmıştır. Osmanlı Devleti, bu tür problemlerin çıkmasını engellemek için birçok konar-göçer grubun kışlak, yaylak, yazlak ve güzleğini yurd olarak kaydetmiştir.

KAYNAKLAR

I. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA)

Tapu Tahrir Defterleri (TD): No: 32, 33, 40, 63, 83, 387, 455, 1061.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD): No: 20.

II. Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri 937 / 1530,1. Konya, Beyşehir, Akşehir, Larende, Aksaray, Niğde, Kayseriyye ve İç-il Livâları-Dizin ve Tıpkıbasım-, (Yayına Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, Ali Çoşkun, Gülşen Ergün, Mustafa Karazeybek, Abdullah Sivridağ, Murat Yüzbaşıoğlu), BOA Daire Başkanlığı, Ankara 1996.

Akgündüz, Ahmet, Osmanlı Kanûnnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri, C. 1-8, İstanbul 1990-1994.

İnalçık, Halil, Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid, Ankara 1987.

III. Araştırma Ve İnceleme Eserleri

Alagöz, Cemal Arif, Anadolu'da Yaylacılık, Ankara 1938.

-----, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Türkiye Coğrafya Dergisi, Ankara 1993, s. 1-51.

Alkan, Ahmet, "Toroslarda Yayla Yerleşmeleri", Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, Ankara 1991, 1-15.

Bazin, Marcel, "Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti", (Çeviren: Hamdi Kara), Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 3, Ankara 1995, s. 323-350.

Bilgili, Ali Sinan, Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri, Ankara 2001.

Çelik, Şenol, XVI. Yüzyılda İçel Yörükleri Hakkında Bazı Değerlendirmeler", Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2000, s. 83-101.

- Davutluoğlu, İbrahim, "Güneyde Folklor Araştırması: Çukurova'da Bozdoğan Yörük Aşireti", Erciyes, S. 93, Kayseri, 1985, s. 6-8.
- Develioğlu, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara 1990.
- Doğan, M. Cihangir-Doğan, M. Sait, Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği), İstanbul 2005.
- Dulkadir, Hilmi, İçel'de Son Yörükler Sarı Keçililer, Mersin 1997.
- Emecen, M. Feridun, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirli ve Köylüler", Osmanlı, C. 4, Ankara 1999, s. 91-97.
- Emiroğlu, Mecdi, "Bolu'da Geçici Bir Yerleşme Tipi "Güzle", Ankara Üniversitesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi, S. 8, Ankara 1977, s. 97-120.
- Erdoğan, Mehmet Akif, Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584), İstanbul 2006.
- Eröz, Mehmet, "Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri", 1965-1966 Ders Yılı Sosyoloji Konferansları, İstanbul 1966, s. 119-154.
- , Yörükler, İstanbul 1991.
- Faroqhi, Suraiya, Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı, (Çeviren: Emine Sonnur Özcan), Ankara 2006.
- Göyünç, Nejat, XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, Ankara 1991.
- Gümüştepe, A. Ferzan "Konya Ovası'nda Kır Yerleşmeleri ve Yayla Yaşamı", Türk Coğrafya Dergisi, S. 29, İstanbul 1994, s.243-256.
- Gündüz, Tufan, "Kayseri'de Mezraaların Köye Dönüşmesinde Konar-Göçer Aşiretlerin Rolü", II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998), Kayseri 1998, s. 183- 192.
- , Anadolu'da Türkmen Aşiretleri: Boz-ulus Türkmenleri, 1540-1640, Ankara 1997.
- Hutteroth, Wolf-Dieter, "İç Anadolu'da Sosyal Yapının Arazi Bölünmesi ve İskân Üzerindeki Etkileri", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, (Hazırlayan: Erol Tümertekin, F. Mansur, Peter Benedict), İstanbul 1971, s. 55-86.
- , Türkiye, Darmstads 1982.
- Hüseyinliklioğlu, Ayşegül, Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 2008.
- İnalçık, Halil, "The Yürüks: Their Origins, Expansion and Economic Role", The Middle East and The Balkans Under The Ottoman Empire Essays on Economy and Society, Bloomington 1993, s. 97-136.

- Karadeniz, Hasan Basri, Atçeken Oymakları (1500–1642), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, Âbideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi, C. I, İstanbul 1974.
- Kuban, Doğan, "Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", Vakıflar Dergisi, S. VII, Ankara 1968, s. 53–75.
- Kum, Naci, "Teke (Antalya) Yörükleri Hakkında Notlar", Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, S. IV, İstanbul 1940, s. 213–224.
- Oğuz, Zeki, Toprak ve Gelenek Konya Dağ Köyleri, Konya 2005.
- Ögel, Bahaaddin, Türk Kültür Tarihine Giriş I, Ankara 1978.
- Seyirci, Musa, Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri, İstanbul 2000.
- Somuncu, Mehmet, Aladağlar-Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma, Ankara 2005.
- Söylemez, Faruk, Osmanlı Devletinde Aşiret Yönetimi-Rişvan Aşireti Örneği-, İstanbul 2007.
- Şahin, İlhan, "Yaylacılık Geleneğinin Giresun'daki İzleri", Osmanlı Döneminde Konar Göçerler, İstanbul 2006, s. 257–264.
- Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî, İstanbul 1992.
- Tanoğlu, Ali, "İşkân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metod", Türkiyat Mecmuası, C. XI, İstanbul 1954, s.1–32.
- Tunçdilek, Necdet, "Türkiye'de Yaylalar ve Yaylacılık", İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C. 7, S. 14, İstanbul 1964, s.15-28.
- , "Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri", Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, (Hazırlayan: Erol Tümertekin, F. Mansur, Peter Benedict), İstanbul 1971, s. 17–54.
- Tunçel, Harun, "Mezraa Kavramı ve Türkiye'de Mezraalar", Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 5, Ankara 1996, s. 73–98.
- Üççam, Döndü, Toroslar'da Yaylalar ve Yaylacılık, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Semineri, Elazığ 2000.
- Yalman, Ali Rıza, Cenup'ta Türkmen Oymakları I-II, (Hazırlayan: Sabahat Emir), Ankara 1977.
- Yörük, Doğan, XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500–1584), Konya 2005.